

Predgovor

»Prostor kot vir razlage upošteva vse stvarnosti zgodovine hkrati in vse udeležence v prostorskem okviru: države, družbe, kulture, gospodarstva«, je zapisal Fernand Braudel v svoji izvrstni analizi o strukturnih spremembah v Evropi med 15. in 18. stoletjem, ki jo je podal v obliki pripovedi o socialnih in gospodarskih spremembah. Skupina hrvaških in slovenskih zgodovinarjev si je v časovnem oziru zadala manj ambiciozen cilj, vendar smo obdržali interdisciplinarni pristop. Na konferenci Regionalni vidiki tranzicije, ki sta jo soorganizirala Inštitut za novejšo zgodovino in Fakulteta za humanistiko Univerze v Novi Gorici, potekala pa je med Tednom UNG 2015, smo 15. oktobra 2015 soočili poglede na prehod iz socializma v kapitalizem in osvetlili specifičen proces tranzicije, ki se razlikuje tako med državami kot tudi znotraj regij v Sloveniji in na Hrvaškem, s čimer smo izpopolnili sivo liso v zgodovinopisju. Pričujoči zbornik je zaokrožena celota uspešnega mednarodnega sodelovanja.

Slovenija letos praznuje četrto stoletje svojega obstoja, kar je sicer relativen pojem. Nekaterim se obletnica ne zdi nič posebnega, drugi je zaradi številnih ‚zavoženih poti‘ v tem času sploh ne bi slavili, tretji bi spomin na 25 let od nastanka države počastili posebej skrbno. Obdobje 25 let je ravno tako relativno za zgodovinopisje, po eni strani leto 2016 ne predstavlja nikakršnega posebnega mejnika v zgodovini, po drugi pa 25 let obstoja države gotovo pomeni vzpodbudo za aktivnejši raziskovalni spopad s tem obdobjem.

Pot, ki jo je v 25 letih prehodila Slovenija, je bila vse do uradnega zaključka tranzicije najpogosteje označena kot zgodba o uspehu. Zatem so se v tej zgodbi začele kazati številne razpoke, ki niso bile le posledica zadnje svetovne gospodarske in finančne krize, temveč je njihove vzroke treba iskati v času vzpostavljanja potrebnih elementov in institucij za uspešno delovanje demokratične in pravne države. Nekatere znanstvene discipline (npr. politologija, sociologija, pravo, ekonomija) že dlje časa posvečajo pozornost dogodkom in procesom iz tega obdobja. Četrto stoletje predstavlja zadostno časovno distanco, da obdobje samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije preko temeljite obravnave

ovrednoti tudi zgodovinopisje, in pričujoči zbornik pomeni v tem oziru velik korak naprej. V zgodovinopisju poznamo le malo tako jasnih in časovno natančno zamejenih prelomnic, kot jo v slovenski zgodovini predstavlja leto 1991. Z razglasitvijo samostojnosti in neodvisnosti smo namreč Slovenci lastno usodo prvič vzeli popolnoma v svoje roke. Začelo se je torej obdobje samostojne države, ki pa do danes še ni doživelo temeljite in natančne večplastne zgodovinske obravnave. Izjema je področje ekonomske tranzicije, s katerim se je sistematično ukvarjal Aleksander Lorenčič, sicer pa obstajajo le posamezne sporadične objave, ki se tako ali drugače navezujejo na problematiko tranzicije. Večina del s področja slovenskega zgodovinopisja pa ne presega osamosvojitvenih procesov, ratificiranja Ustave Republike Slovenije in mednarodnega priznanja. Gre za obdobje v razvoju mlade slovenske države, ki je svoj prvi veliki cilj dosegla leta 2004 z vstopom v Evropsko unijo. Proučevanje obdobja s krajše časovne distance v nekaterih državah ni več novost in tudi v Sloveniji se kažejo zametki premikov na tem področju. Pričujoči zbornik se procesa tranzicije loteva interdisciplinarno in se dotika različnih družbenih področij. Tako v njem najdemo prispevka, ki govorita o metodoloških zagatah raziskav, ki zadevajo tranzicijo (Mihaljevič, Vodopivec), prispevka o slovenski tranziciji v širši mednarodni perspektivi (Lorenčič, Lazarevič), prispevka o političnih vidikih tranzicije (Gašparič, Bing) in prispevka o kulturnih dogajanjih med tranzicijo (Bencetič, Oset). Vsekakor je dobrodošlo, da je, ko gre za problematiko tranzicije, tudi zgodovinopisje bolj navzoče v družbi. In če gre še za mednarodno sodelovanje, kot velja za primer tega zbornika, je to še toliko bolj dobrodošlo in pomeni premik v smeri raziskav najnovejšega obdobja. Prav tako pomeni prispevek k celovitejši podobi ter predstavitvi oziroma razjasnitvi mnogih vprašanj, ki se dotikajo tega zelo pomembnega obdobja v naši zgodovini.

Željko Oset, Aleksander Lorenčič